

Türkiye’de Yükseköğretim Finansmanı: Önerilen Alternatif Modellerin Karşılaştırılması

Araş. Gör. Gonca GÜNGÖR GÖKSU

Sakarya Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü
ggungor@sakarya.edu.tr

Özet

Bir ülkenin münhasır medeniyetler seviyesine ulaşmasının, ekonomisinin ve sosyo-kültürel yapısının gelişmesinin, beşeri sermayesinin ya da vatandaşlarına sunduğu hizmetlerin niteliğinin artması, eğitime verilen önemle doğru orantılıdır. Ülkede sunulan eğitim hizmeti ne kadar kaliteli ve yeterli ise ilgili ülkenin ilerlemesi de o derece hızlı olmaktadır. Eğitim hizmetinin bir basamağı olan yükseköğretimin finansman yapısının ve modellerinin incelendiği bu çalışmada, öncelikle teori üzerinde durulmuş, sonra ise Türkiye’de yükseköğretim finansmanının hem niceliksel hem de yasal boyutu ele alınmıştır. Son kısımda ise Türkiye özelinde önerilen alternatif yükseköğretim finansman modelleri açıklanmıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, Türkiye’de yükseköğretim finansmanının mevcut durumunun incelenmesi ve Türkiye için önerilen alternatif finansman modellerinin irdelenerek, bu modellerin karşılaştırılması olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim Finansmanı, Alternatif Finansman Modelleri, Türkiye’de Yükseköğretim Finansmanı

High Education Financing In Turkey: Comparison of the Proposed Alternative Methods

Abstract

For a country, reaching to developed civilizations level, development of its economy and socio-cultural structure, increasing quality of individual capital and services offered for citizens is directly proportional with the importance given to education. As the quality and sufficiency of the education service given in a country increases, the development of the country becomes faster in the same extent. In this study where the financing structure of high education which is one of the steps of the education service, initially the theory was emphasized and then the qualitative and legal dimensions of high education financing were examined. In the last section, the proposed alternative high education finance methods (specific to Turkey) were explained. In this context, the aim of the study is to examine the current status of high education financing in Turkey, to probe the proposed alternative financing models and finally to compare these models.

Key Words: Finance of High Education, Alternative Finance Models, High Education Financing in Turkey

Jel Classification Codes: I23, I22, I28

GİRİŞ

Eğitim, bireylerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bilimsel düşünme gücü ve mesleki niteliği olan insan gücünü yetiştiren, ayrıca toplumun ihtiyacı olan nitelikli işgücünün gelişmesinde ve niceliğinin artmasında önemli katkıları olan bir kamu hizmeti türüdür (Tuzcu, 2004:20). Ülkeler ileri gelişmişlik seviyesini yakalamak amacıyla eğitime ayrı özen göstermektedirler. Birkaç aşamadan oluşan eğitim hizmetinin belki de en önemli aşaması yükseköğretim düzeyidir. Özellikle genç neslin kendisini yetiştirmesi, toplum içinde daha saygın bir yer edinmesi ve kaliteli bir yaşam sürmesi için yükseköğretim eğitimi vazgeçilemez bir süreçtir.

Yükseköğretim, bazı nitelikleri dolayısıyla yarı kamusal mal ve hizmet kapsamında değerlendirilmekte ve bu sebeple de yükseköğretim finansmanı tamamen devlet tarafından karşılanması mümkün değildir. Bilindiği üzere yarı kamusal mal ve hizmetler, piyasa mekanizması tarafından da sunulabilir ve bu mal ve hizmetlerden faydalananların bir miktar da olsa finansmana katılımı söz konusudur (Saruç, 2011:1192). Bu sebeple bir ülke ekonomisi göz önünde bulundurulduğunda yükseköğretim finansmanının ne kadarının devlet, ne kadarının özel sektör ve ne kadarının da öğrenciler ile veliler tarafından karşılanacağını açıklanması büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada yükseköğretim finansmanı ve finansman modelleri konusuna ağırlıklı yer verilmektedir.

Çalışma kapsamında öncelikle yükseköğretim hizmeti ve finansmanı teorik olarak açıklanmakta ve daha sonra genelden öze inilerek Türkiye’de yükseköğretim finansmanının yasal dayanağı ile niceliksel yönü ele alınmaktadır. Son kısımda ise farklı akademisyenler ve uzmanlar tarafından Türkiye için uygulanması tavsiye edilen alternatif yükseköğretim finansman modelleri incelenerek, olumlu-olumsuz yanları ortaya konulmaktadır. Sonuç ve değerlendirme kısmında ise konuyla ilişkili öneriler sunulmaktadır. Ayrıca çalışma dahilinde üç soruya cevap aranmaktadır: (i) Türkiye’de yükseköğretim finansmanın niceliksel ve yasal boyutu nedir? (ii) Türkiye için önerilen alternatif finansman modelleri hangileridir? (iii) Önerilen alternatif finansman modellerinin avantajları ve dezavantajları nelerdir? Çalışmanın amacı ise Türkiye’de yükseköğretim finansmanının mevcut durumunun incelenmesi ve Türkiye için önerilen alternatif yükseköğretim finansman modelleri incelenerek, bu modellerin karşılaştırılması olarak belirlenmiştir.

1. Yükseköğretim Hizmetinin Kavramsal Çerçevesi

Eğitim, bireylerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bilimsel düşünme gücü ve mesleki niteliği olan insan gücünü yetiştiren, ayrıca toplumun ihtiyacı olan nitelikli işgücünün gelişmesinde ve niceliğinin artmasında önemli katkıları bulunan bir kamu hizmeti türüdür. Eğitimin, pozitif düşünmeyi becerebilen, muhtemel sorunlara doğru çözümler bulabilen, yeteneği gelişmiş, öğrenmeyi

bilen yüksek kaliteli bilgi çağı insanını gelişmesinde ve ilerlemesinde önemli katkıları vardır (Tuzcu, 2004:20).

Eğitimin çok çeşitli aşamaları mevcut olup, bu aşamalardan sonuncusu ve bireylerin geleceğine yön veren safhası yükseköğretimdir. Kökenleri M.Ö 400 yılındaki Eflatun'un Academia'sına ve M.Ö 387 yılındaki Aristo'nun Lyceum'una dayanan yükseköğretim, özellikle 19. yüzyıldan itibaren yükseköğretim bilgiyi iletmekten ziyade bilimsel araştırma görevi de üstlenmiştir. 20. yüzyılın son zamanlarına rastlayan bilgi toplumuna geçiş süreci sonrası bilgi, ekonominin hammadmesine dönüşmüş ve üniversiteler toplumdaki yeniliklerin kaynağı ve dağıtıcı rolünü üstlenmiştir (Oruç vd. 2011:19). Yükseköğretim genel anlamda, toplumun insan gücü ihtiyacını karşılayan, kültürün nesiller boyu paylaşılmasında görev alan, bilimsel araştırmalar çerçevesinde toplum sorunlarına çözüm bulan kurumlar ve kurallar bütünü olarak tanımlanabilir. 2547 sayılı YÖK Kanunu' nun 3. maddesine göre ise yükseköğretim, milli eğitim sistemi dahilinde ortaöğretim dayalı ve en az dört yarıyılı kapsayan her aşamadaki eğitim-öğretim sistemi olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 4.11.1981).

Yükseköğretimin amacı, milli eğitiminin ilke ve hedefleri ışığında ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmak için bireylere bilgi, beceri, davranış ve tutum empoze ederek, üst düzey insan gücü ihtiyacını gidermektir. Bununla birlikte bilimsel araştırmalar yapmak, böylece dünya ülkeleriyle yarışabilecek seviyede bulunmak ve bu hedefleri gerçekleştirebilmek için gerekli zemini hazırlamak yükseköğretim diğer amaçları arasında yer almaktadır (Karataş, 2006:24). Yükseköğretim, dışsallık meydana getiren özel bir (yatırım) mal özelliği taşımaktadır. Yükseköğretim, eğitim hizmetinin bir aşaması olduğu için yarı kamusal mal ve hizmetler kategorisinde yer almaktadır. Bilindiği üzere yarı kamusal mal ve hizmetler tüketimden mahrum bırakılabilirler ve rekabet edilebilir özelliği taşımaktadır. Bu mal ve hizmetlerin faydası bölünebilir ve fiyatlandırılması da yapılabilir. Ayrıca bu mal ve hizmetler bir bedel ödenerek de sağlanabilir. Bu ve benzeri nedenlerden dolayı piyasa mekanizması tarafından da sunulabilir. Bununla birlikte yarı kamusal mal ve hizmetlerin en önemli özelliklerinde bir tanesi de pozitif dışsallık (dışsal fayda) yaymasıdır (Saruç, 2011:1192).

Ülkelerin kalkınması ve gelişmesi için önemli görevler üstlenen yükseköğretimin birey ve toplum için çok çeşitli faydaları bulunmaktadır. Yükseköğretimin faydaları doğrudan ve dolaylı yani dışsal faydalar olarak 2 grupta ele alınmaktadır. Doğrudan faydalar yükseköğretimin kişi olarak mezunlarına sağladığı faydalardır. Bunlar şu şekilde özetlenebilir: (i) Kişiyi yeni mali getiri elde etme imkanı sunması, (ii) Bireylerin lisansüstü eğitime devam etme olanağının olması, böylece eğitim seviyelerin yükselmesi, (iii) Kişinin iş imkanlarını genişletmesi, (iv) Kişinin teknolojik işsizlik ile mücadele edebilmesi, (v) Kişinin tüketim seviyesini yükselterek, tüketim malı çeşitliliğini farklılaştırması ve (vi) Kişinin kültürel ve yaşamsal seviyesi üzerinde pozitif bir etkiye sahip olarak, kişinin toplumda daha saygın bir

konum elde etmesinde aktif rol almasıdır. Yükseköğretimin dolaylı faydaları ise topluma yayılan dışsal faydalardan ibarettir. Öyleyse dolaylı faydalar (dışsal faydalar) şunlardır: (i) Yükseköğretim harcamalarının yükseköğretimden mezun olmayan kişilerin de gelir düzeylerini arttırması, (ii) Gelecek kuşakların alacakları eğitim düzeylerinin yükselmesi, (iii) İşgücünün istihdam şeklini farklılaştırması, (vi) Hukuka saygıyı geliştirerek, sosyal refah seviyesini yükseltmesi, (v) Toplumsal dayanışmayı güçlendirmek ve seçmenlerin daha bilgili olmasına katkı sağlaması, (vi) Toplumun ekonomik, sosyal, kültürel düzeyinin yükselmesinde aktif rol almasıdır (Duran, 1987:113).

Yükseköğretim hizmetinin en önemli artlarından birisi ise ülkenin beşeri sermayesinin gelişimine önemli düzeyde katkıda bulunmasıdır. Beşeri sermaye ile ifade edilmek istenen husus, iktisadi faaliyetlerle alakalı olarak bireylerin elde edeceği bilgi, beceri ve diğer yetenekler ile bu yeteneklere yönelik yapılan bütün beşeri yatırımlardır. Beşer, ekonomide emeği vurgulamakta ve insan emeği, araç ve gereçle teknolojiye somutlaşmaktadır. Fiziksel olarak değeri değerlendirir, zihinsel olarak da değer yaratır. Eğitimli bireylere yapılacak her dolaylı ya da doğrudan yatırım, beşeri sermayenin niteliğinin ve niceliğinin artmasında önemli rol oynamaktadır (Bal, 2011:5). Kısaca yükseköğretim hizmeti ekonomi üzerinde önemli katkılara neden olmaktadır. Yükseköğretim bir ülkede yaşayan bireylerin ile devletin refahını yükselir ve artan okullaşma oranı ile kişi başı milli gelir seviyesi arttırılır (Ergen, 2006:20).

Yükseköğretim hizmetinin sunumunda faydaları olduğu kadar tabii bazı maliyetleri de bulunmaktadır. Öncelikle maliyet türleri de kendi arasında iki gruba ayrılmaktadır. İlki özel maliyetlerdir ve bu maliyet türü öğrencilerin ve yükseköğretim kurumlarının üstlendiği maliyetlerdir. İkincisi ise sosyal maliyetlerdir. Sosyal maliyetler ise doğrudan ve dolaylı özel maliyetler ile devletin ve diğer kamu kuruluşlarının yüklediği maliyetlerdir (Duran, 1987:114).

Günümüzde yükseköğretim hizmetinde çeşitli aktörler görev almaktadır. Bu aktörleri kendi içerisinde 3 gruba ayırmak mümkündür. İlk grup verdikleri hizmet yönünden ayırım (eğitim-öğretim ağırlıklı üniversiteler, araştırma üniversiteleri, uzaktan eğitim kurumları vb.), ikincisi kar sağlama gayesinin ön planda olup olmaması yönünden ayırım (kar amacı gütmeyen devlet üniversiteleri, kar amacı gütmeyen özel/vakıf üniversiteleri, kar amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşları vb.), üçüncüsü ise mekan yönünden ayırımdır (ulusal üniversiteler ve sınır-ötesi üniversiteler) (Aktan, 2007:6).

2. Yükseköğretim Finansmanı ve Finansman Alanında Yaşanan Değişimler

Yükseköğretim finansmanı, kurumların işlevlerini devam ettirebilmesi amacıyla ihtiyaç duyulan kaynakların elde edilebilmesi için oluşturulan modeller bütünüdür (Karakas, 2009:1). Yükseköğretim finansmanını etkileyen bazı faktörler mevcuttur. Yükseköğretim yarı kamusal maldır ve yüksek dışsallıklar taşımaktadır. Böylece toplumun gelişmesine etki ettiği için kamunun daha fazla desteklemesi gerektiği bir eğitim türüdür. Bununla birlikte ailelerin ve öğrencilerin yükseköğretim eğitimi sonrası elde edecekleri avantajların daha fazla bilincinde olması da diğer önemli bir unsurdur. Ayrıca ülke ekonomisinin büyümesinin gerçekleştirilmesi, kalkınmasının hızlanması ve siyasetçilerin seçmenlerine ücretsiz yükseköğretim hizmeti sunması gibi nedenler sonucu yükseköğretim harcamalarının fazlalaşması, yükseköğretim finansmanını etkileyen diğer unsurlar arasında yer almaktadır (Ergen, 2006:22).

Yükseköğretim harcamaları geniş ve dar anlamda olmak üzere farklı tanımlara sahiptir. Geniş anlamda yükseköğretim harcamaları, kamu ve özel kesimin bütçelerinden yükseköğretim hizmetlerine için harcanan miktarın toplamından oluşmaktadır. Kısaca bu hizmete ayrılan bütün maddi kaynakların tamamıdır. Dar kapsamlı yükseköğretim harcamaları ise, merkezi devlet ile özel bütçelere sahip olan yükseköğretim kuruluşlarının harcamalarının toplamıdır (Duran, 1987:119).

Yükseköğretim ile ilgili günümüzde çokça tartışılan konulardan bir tanesi de yükseköğretim hizmetinin kimin sunacağı ile ilgili farklı görüşlerin mevcudiyetidir. Bazı uzmanlar eğitim hizmetini devletin sunması gerektiğini savunmakta ve savundukları bu görüşü çeşitli argümanlara dayandırmaktadırlar. Bu argümanlar dışsallıklar, piyasa başarısızlığı, ebeveynlerin bilgisizliği ve eşitçiliktir (Söyler ve Karakas, 2011:91). Dışsallık argümanına göre eğitim karma nitelikteki bir maldır ve eğitim çok yüksek düzeyde toplumsal fayda sağlamaktadır. Diğer bir argüman ise piyasa başarısızlıklarıdır. Buna göre eğitim hizmetinin ticarileştirilmesi mümkün değildir. Üçüncü argüman ise ebeveynlerin bilgisizliği ve devlet okullarının bu durumu telafi edeceği fikridir. Son olarak da eşitlik argümanına göre, eşitliğin sağlanması için devlet müdahalesi olmalı ve özellikle alt gelir grubunun eğitime hizmeti alabilmesi için devletin etkisi kaçınılmazdır (Söyler, 2009:10-11).

Günümüzde küreselleşme sonucu yükseköğretimin değişik işlevlere bürünmüştür. Öyleki 1980 sonrası üç önemli gelişme yaşanmıştır. Bunlar; (i) yaşam boyu eğitime artan gereksinim (ii) bilişim ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişimler, (iii) küreselleşmedir. Bu gelişmeler sonucu hem eğitim sistemini hem de yükseköğretim kurumlarını etkilenerek, yükseköğretim politikalarına yeni bakış açılarını getirilmiştir (Özdem ve Sarı, 2006:2). 1980'li yıllardan itibaren etkisini artarak gösteren Neo-Liberal politikaların

hakim olmaya başlaması ile yükseköğretim finansman modeli de değişikliğe uğramıştır. Öyleki bu değişim günümüzde de halen devam etmektedir. Tarihsel süreçte, özellikle birçok gelişmiş ülkede yükseköğretim finansmanı hükümet ve vergi mükellefleri tarafından karşılanmıştır. Ancak artan mali kısıtlamalar, eğitimde talep artışı, öğrenme kalitesinde yaşanan değişimler gibi nedenlerden dolayı bu model günümüzde pek de sürdürülemez hale gelmiştir. Çok çeşitli unsurların etkisi ile yükseköğretim öğrencilerinin payı zaman içinde artmış ve maliyet paylaşımı modeli popüler hale gelmiş (Sam, 2011:12) ve günümüzde artık yükseköğretim maliyetlerine katılım 4 grup tarafından paylaşılmaktadır. Bu gruplar; hükümet ile vergi mükellefleri, öğrenci aileleri, öğrenciler ve hayırseverlerdir (Johnstone, 2005:2).

Meydana gelen maliyet paylaşımının ardında ise 3 ana neden yatmaktadır. Buna göre (Johnstone ve Marcucci, 2007:1):

- Hızla artan öğrenci veya birim maliyetleri,
- Birçok ülkede üniversite çağı nüfus artışı, özellikle yükseköğretim seviyesinde meydana gelen kitlesel katılım ve yükseköğretime katılım oranlarının artışı,
- Birçok ülkede hızla artan hükümet harcamaları ve duraksayan vergi gelirleridir.
- Bunlara ek olarak artan bilgi ekonomisi, artan küreselleşme, adem-i merkeziyetçilik, deregülasyon ve yönetim devri de diğer önemli etkenlerdir.

Küreselleşmenin etkisiyle yükseköğretim kurumlarının işlevleri ve çeşitliliği değişerek, yükseköğretim kurumlarından beklenen işlevler artmıştır. Bunun sonucu yükseköğretim politikaları da değişmeye başlamıştır. Bu değişim sonucu yükseköğretimin işlevleri şunlar olmuştur (Özdem ve Sarı, 2007:3):

- Ortaöğretim sonrası genel eğitim hizmeti vermek,
- Uygulama düzeyinde bilimsel araştırmalara yönelmek,
- Toplumun insangücü ihtiyacını temin etmek,
- Güçlü rekabet ortamının sağlanması amacıyla verimliliğin geliştirilmesi, kaynakların doğru yönlendirilmesi, araştırma sonuçlarının uygulamaya konulma şekli gibi konularda hükümetlere ve sivil toplum kuruluşlarına yardımcı olmak,
- İçinde bulunduğu topluma hizmet vermek amacıyla, çeşitli meslek grupları için “sürekli eğitim” programları hazırlayarak, yerel sanayi kuruluşlarına danışmanlık hizmeti sunmak ve üniversite imkanlarını toplumla paylaşmak,
- Piyasalara uyumlu akademik bölümler açmak,

- Toplumsal gelişim merkezleri görevini üstlenerek, çevrenin gelişimine yardımcı olmaktadır.

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yükseköğretim finansman modelleri dört gruba ayrılmaktadır. Bu modeller (Söyler ve Karataş, 2011:1149 ve Söyler, 2009:17):

Kamu Kaynaklarıyla Finansman Modeli: Bu sistemde yükseköğretim finansmanı, ya tamamen kamu bütçeleri aracılığıyla ya da dolaylı olarak burs ve kredi sistemi vasıtasıyla gerçekleştirilir. Birinci modelde üniversitelerin fiziki yatırım harcamaları ve eğitime yönelik öğrenci maliyetlerinin finansmanı devlet olurken, ikinci modelde devlet, öğrencilere ve ailelere ödeme yapar ve onlara eğitim kuponları vererek desteklemektedir.

Harçlarla Finansman Modeli: Bu model, ailelerin zorunlu katkısı, hayır kurumları (vakıf ve dernekler) ve işverenler tarafından sağlanan bursları, bankaların eğitim harçlarını kredilendirmesini, devlet tarafından verilen kredi ve bursları, mezun vergilerini, sosyal güvenlik türü borçlanmalarını içermektedir.

Özel Kaynaklarla Finansman Modeli: Ele alınan bu finansman türünde ise özel yükseköğretim kurumlarının teşviki ile kamu yükseköğretim kurumlarının özel gelir yaratma şartlarının gelişmesi amaçlanmakta ve böylece kara dayalı eğitim kurumları, geleneksel eğitim kurumları ile rekabete başlamasına sebebiyet verilmektedir.

Üniversite-Sanayi İşbirliğiyle Finansman Modeli: Bu modelde özel sektör, yükseköğretim finansmanı gerçekleştirilmesinde rol almakta ve hem yükseköğretim finansmanında hem de özel sektörün teknolojik altyapısının oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır.

3. Türkiye’de Yükseköğretim Finansmanının Yasal ve Niceliksel Yönü

Türkiye’de yükseköğretimin finansmanındaki ortak nokta, değişik düzeylerde verilen yükseköğretim hizmetinin tamamının kamu hizmeti niteliği üstlenmesidir. Yükseköğretimin finansmanında devlet ve vakıf üniversiteleri olarak iki temel model olmakla birlikte, devlet üniversitelerinde kamusal finansman sistemi ve vakıf üniversitelerinde de özel finansman modeli uygulanmaktadır (YÖK, 2007:57).

Devlet üniversitelerinin kamusal finansman şekli esas olarak bütçe ile finansmandır. (YÖK, 2007:58). 2006 yılından itibaren uygulanmaya başlanılan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun 12. maddesine göre merkezi yönetim bütçesi dahilinde özel bütçe kapsamındaki kamu idareleri arasında yer alan devlet üniversiteleri, “*Belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlere harcama yapma yetkisi olan, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen ve başka bir ad altında bütçe oluşturamayan idareler*” olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 24.12.2003). Bununla birlikte 5018 sayılı Kanun ile üniversitelerin finansal modellerine dair bazı yenilikler getirilmiştir. Bu

yenilikler şunlardır (YÖK, 2007:58):

- Değişik mevzuatlar çerçevesinde bütçeleştirilen, harcanan, muhasebeleştirilen kamu kaynakları aynı yasa altında değerlendirilmektedir (Öğrenci Sosyal Hizmetler, Döner Sermaye ve Sosyal Tesis kaynakları gibi).
- Çok yıllık bütçe hazırlanması uygulaması getirilerek, bütçenin hazırlanmasında orta vadeli görüşlerin de dikkate alınmasına imkan verilmiştir.
- Harcamaların denetiminde farklı anlayış tarzı uygulanmaya başlanmıştır.
- Harcamalardan sorumlu görevliler tanımı yeniden yapılarak, bu kişilere daha fazla sorumluluk yüklenmişlerdir. Ayrıca dekanlar ilgili birimin ita amiri konumuna getirilmiştir.
- Harcamaların ön denetiminde ve ödemesinde görev alan ve Maliye Bakanlığı’na bağlı bulunan Bütçe Dairesi Başkanlığı, Saymanlık Müdürlüğü gibi birimler kaldırılarak, bu görevlerin ifasının artık Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı tarafından yerine getirilmesi kararlaştırılmıştır.

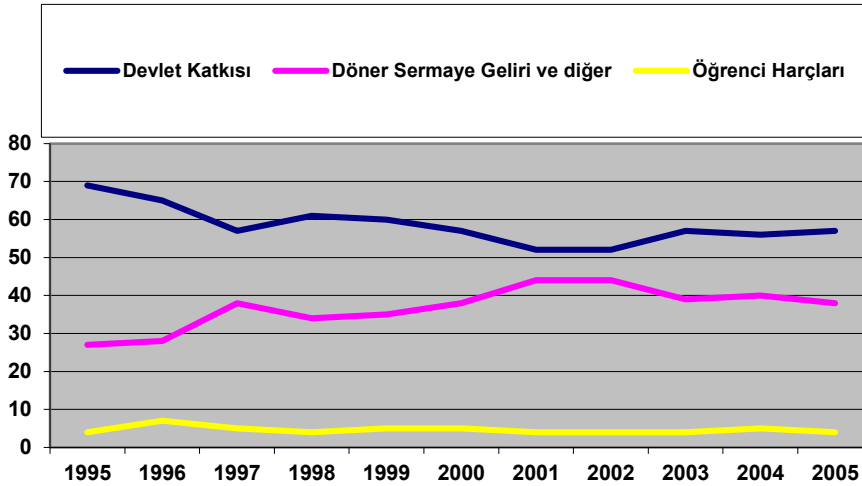
Türkiye’de yükseköğretim bütçeleri hazırlanırken pazarlık ve anlaşma modeli uygulanmaktadır. Bu modelin önemli niteliği, bütçenin hazırlanmasında ikili ilişkilerin ön planda olması, devlet bürokrasinin yükseköğretim kurumlarının bütçeleri üzerinde oldukça geniş etkiye sahip olmasıdır. En çok başvuru alan yol ise bir yılın bütçesi, bir önceki yılın bütçesinin belirli bir oranda artırılması suretiyle hazırlamaktır. Bununla birlikte yükseköğretim kurumları bütçelerinin gerçek anlamda sahibi değildirler (Erdem, 2002: 302).

Türkiye’de üniversitelere kaynak tahsisinde oldukça sert bir bürokrasi yer almakta ve bir üniversite bütçesi 7 farklı aşamadan geçerek yürürlüğe girmektedir. Öncelikle ilgili üniversitenin bütçe taslağı üniversite strateji daire başkanlığınca hazırlanarak, Yükseköğretim Kurumunun denetimine sunulmaktadır. YÖK’ün kontrol ettiği bütçe taslağı, onaylanmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı (MEB’e) gönderilmektedir. MEB’in onay vermesi durumunda bütçe, bu sefer Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne gönderilerek, orada meclis komisyonuna havale edilmektedir. Burada bütçenin karara bağlanmasından sonra bütçe meclis genel kuruluna iletilir ve Genel Kurulda görüşülerek kabul edildikten sonra ise Cumhurbaşkanının onayı sonrası yürürlüğe girmektedir (Taşar, 2011:1203).

Uzun yıllar boyunca Türkiye’de üniversiteler katma bütçeli kuruluşlar olarak görev almıştır. Ancak finansmanı hazine yardımları ile gerçekleştirmiştir. İlk zamanlar toplam yükseköğretim bütçeleri içerisinde hazine yardımlarının payı % 80-85 iken, daha sonraları döner sermayelerin payı artırılarak, hazine

yardımlarının payı azalmıştır. Öğrenci katkı paylarının toplam bütçe içindeki payı ise sadece % 4-5 seyretmektedir. Devlet üniversitelerin diğer gelir kaynaklarının toplam yükseköğretim bütçesi içindeki payı ise ancak % 1-2 dolayındadır (Mutluer, 2008:17). Türkiye’de yükseköğretim finansman çeşitleri ise 2547 sayılı yasa kapsamında şöyle ifade edilmiştir: (i) Bütçeden ayrılan kaynaklar, (ii) Kurumlarca yapılacak yardımlar, (iii) Alınacak harç ve ücretler, (iv) Yayın ve satış gelirleri, (v) Taşınır ve taşınmaz mallardan sağlanan gelirler, (vi) Döner sermaye işletmelerinden elde edilecek karlar, (vii) Bağışlar, vasiyetler ve diğer gelirlerdir (Şişman, 2012:1). Onuncu Kalkınma Planına (2014-2018) göre de yükseköğretim kurumlarının sanayi ile işbirliği çerçevesince teknoloji üretimine ağırlık vererek, üniversitelerin çıktı odaklı bir yapıya kavuşturulmasının teşvik edilmesi ve girişimci faaliyetler aracılığıyla gelir kaynaklarında farklılaştırılmaya gidilmesine vurgu yapılmıştır (DPT, 2013:35).

Belirtilen bu gelir türleri içerisinde en yüksek pay devlet katkısına ait olup, onu döner sermaye payı ve öğrenci harçları takip etmektedir. Grafik 1 bu durumun kanıtı niteliğinde olup, 3 gelir türünün karşılaştırılmasına imkan vermektedir.

Kaynak: YÖK, 2005:65:132

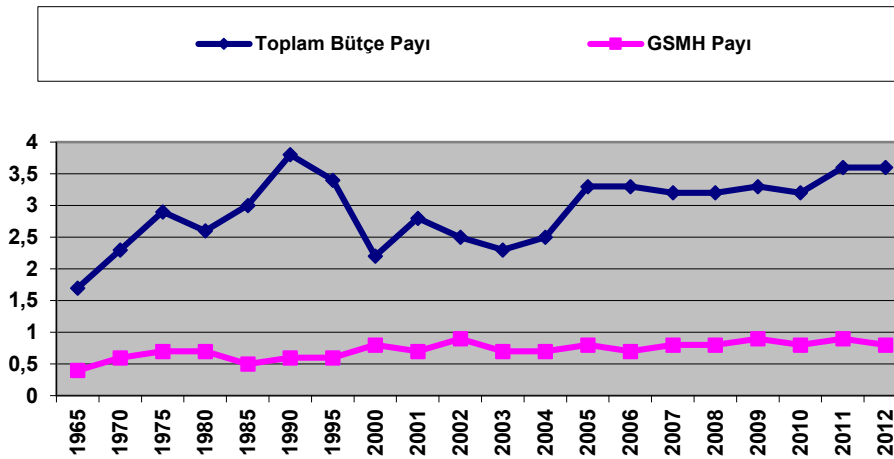
Grafik 1: Devlet Üniversitelerinin Kaynak Dağılımı (1995-2005)

Grafik 1’ de devlet üniversitelerinin kaynak dağılımının gösterimi yer almaktadır. Grafiğe göre devlet katkısı en yüksek paya sahiptir. Belirtilen süre zarfında bu payda bir miktar azalma yaşandığı görülmektedir. İkinci sırada ise döner sermaye gelirleri yer almaktadır. Zaman içerisinde de döner sermaye gelirlerinde bir artış olduğu anlaşılmaktadır. Öyleki döner sermayenin payının artırılıp, hazine yardımlarının payının azaltıldığı açıkça belli olmaktadır. Son sırada ise öğrenci katkı paylarının olduğu görülmektedir. Ancak öğrenci katkı

payları diğer iki gelir türleri ile kıyaslandığında oldukça az bir paya sahiptir.

2011 yılında yapılan bir değişiklik ile 4 yıllık herhangi bir bölümden, en fazla 7 yıl içinde mezun olma şartı kaldırılmıştır. Böylece ders kredisi başına öğrenci katkı payı hesaplanması modeli kabul edilmiştir. Öğrenci katkı payı uygulamasından vazgeçilerek, ders başına kredi uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca bir 3 defadan fazla kalınan bir ders için öğrencinin ders başına ödeyeceği katkı payı miktarı da artırılmıştır. Bütün bu değişikliklerin ileriki dönemlerde öğrenci katkı paylarının yükseköğretim bütçesi içindeki payının daha da azalabileceği öngörülmektedir (Saruç, 2011:1194).

Vakıf üniversitelerin finansman kaynakları kendi içerisinde ise 3 gruba ayrılmaktadır. Bunlar kurucu vakfın katkısı, öğrenci harçları ve devlet yardımıdır. Vakıf üniversitelerin durumuna bakıldığında ise harcamaların çok büyük kısmı öğrenciler tarafından karşılanmakta ve ancak % 5 civarı hazine tarafından karşılanmaktadır (Mutluer, 2008:18).

Kaynak: <http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/>

Grafik 2: Yükseköğretim Bütçesinin Toplam Merkezi Bütçe ve GSMH İçindeki Payı

Grafik 2’de yükseköğretim harcamalarının toplam merkezi bütçesi içerisindeki ve GSMH içerisindeki payı gösterilmektedir. Buna göre yükseköğretim bütçesinin merkezi bütçe içerisindeki payı ortalama % 2-3,5 aralığında seyretmektedir. Zaman içerisinde bu oranda değişimler yaşansa da bu değişimlerin çok da fazla olduğu söylenemez. Ayrıca yükseköğretim harcamalarının GSMH içerisindeki payı ele alındığında bu oran ortalama 0.5 düzeyinde gerçekleşmektedir. Türkiye’de 2012-2013 dönemine ait yükseköğretim istatistiklerine ait verilere bakıldığında ise 100’ü devlet, 60’ı

vakıf ve 7'si vakıf-MYO olmak toplam 177 üniversite-yüksekokul mevcuttur. Ayrıca toplamda 4.975.690 üniversite öğrencisi eğitim almıştır (ÖSYM, 2013). Bununla birlikte 2013 yılında 134.942 öğretim elemanı yükseköğretim kurumlarında görev almaktadır (YÖK, 2013). Bu rakamlar göz önünde bulundurulduğunda ise grafik 2'de belirtilen oranların oldukça düşük ve yetersiz olduğu açıkça ortadadır.

4. Türkiye’de Yükseköğretim Finansmanına Yönelik Önerilen Alternatif Modeller

Yükseköğretim finansmanın konu edinildiği çalışmanın bu kısmında Türkiye’de yükseköğretim finansmanına yönelik önerilmiş alternatif finansman modelleri ele alınacak ve olumlu-olumsuz yanları ortaya konulacaktır.

4.1. Kupon Sistemi Alternatif Finansman Modeli

Avusturya, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri gibi birçok gelişmiş ülkede uygulanan kupon modeli, fiyat karşılığı sunulabilen bazı kamusal nitelikli mal ve hizmetlerin serbest piyasada pazarlanabilmesini ve belirli bir grup tarafından tüketilebilmesini amaçlayan bir metottür. Bu model ile tüketici sübvans edilir ve böylece tüketicinin görece daha serbest bir seçim yapma fırsatı sağlanmaktadır. Bu sistemin geleneksel kamu finansmanından en önemli farkı, piyasa gücünün kamudan, tüketiciye (öğrenci/veli) aktarılmasıdır. Basit bir tanımla eğitim kuponu; herhangi bir okulda eğitim görmesi nedeniyle öğrencinin ya da velisinin katlanılmak zorunda kaldığı masrafların karşılanmasını destekleyen ve öğrencinin kullanımına tahsis edilen, ayrıca parasal karşılığı olan makbuzdur. (Yatmaz, 2012:1).

İlk defa Milton Friedman (1962:85) tarafından önerilen bu modele göre, eğitime ayrılan finansmanın kupon aracılığıyla, okul seçme hakkının tanınmasına imkan sağlanabilir ve okullar arası rekabette katılım yaratılabilir. Böylece kupon sistemi, eğitime ayrılan paranın, eğitim birimleri yahut eğitim elemanları eliyle ya da doğrudan eğitim kurumlarına devredilmesinden ziyade, ilgili bedelin kullanım hakkını “okul kuponu” veya “eğitim çeki” gibi makbuzlar aracılığıyla öğrenci veya velisinin kullanımına sunması ya da velinin bu yetkiyi, istediği eğitim özelliklerini içeren bir protokol çerçevesince çocuğunu kaydedeceği okulun yönetim kuruluna devretmesi mantığına dayanmaktadır (Taşar, 2011:1206). Bu sistemde veliler okul seçme iradesine ve eğitime aktarılan kaynakların nereye harcanacağını belirlemede yetkiye sahiptirler. Böylece okullar arasında meydana gelecek rekabet, verimlilik artışını hızlandırmakta ve hizmet düzeyi de artırılmaktadır (Akkoyunlu, 2005:111). Ayrıca Friedman’ın bu modeline benzer olarak Jenck’in “Denkleştirici Piyasa Modeli” ve Levin’in “Özel Organizasyon Modeli” gibi farklı kupon modelleri de literatürde yer almaktadır (Kesik, 2003: 140-141).

Üzerinde durulan sistemde eğitim maliyetleri sadece öğrenci veya velisi

tarafından ödenmemektedir. Bu noktada devlet öğrencilere parasal karşılığı olan kuponlar vermektedir. Öğrencilere verilen miktar hem aynı miktarda olabilir, hem de negatif vergi ilkesine göre de tahsil edilebilmektedir. Ayrıca gelir seviyesi yüksek olan öğrencilere eğitim bedelinden daha az miktarı içeren kuponlar verilebilirken, gelir seviyesi düşük olan öğrencilere ise eğitim bedelinin tamamına yakını ya da tamamını içeren kuponlar verilebilmektedir. Başarılı olan öğrencilere verilen kupon bedeli daha yüksek de olabilmektedir. Böylece verimlilik artışı da sağlanabilir (Özaktas, 2004:1).

Kupon modeli, üniversitelerin belli bölümleri kazanan öğrencilere, değeri bölümlere göre değişebilecek kuponlar verilerek uygulanabilir ya da kupon değeri, teşvik edilmesi istenen bölümler için arttırılabilir. Değeri bölümler bazında farklılaştırılan kupon sisteminin uygulanması ile etkin olmadığı düşünülen bölümlerin kapatılması da sağlanabilir. Daha açık bir ifade ile talebinin azaltılmak istenildiği bölüm için kupon değeri azaltılırken, talebinin teşvik edilmesi istenen bölüm için kupon değeri arttırılabilir (Gölpek, 2011:1223).

Yatmaz (2012) tarafından hazırlanan Eğitime Destek Programı (EDP) isimli destek programı kapsamında yükseköğretim finansmanında kupon modeli önerisi, yükseköğretim finansmanında alternatif model olarak tavsiye edilmiştir. Öneriye göre tesviye edilen uygulamalar şunlardır:

- Devlet, özel okullardan hizmet satın alınmasını desteklemek amacıyla düşük gelirli (TÜİK verilerine göre birinci ve ikinci yüzde 20’lik dilimler) ve orta gelirli ailelere (üçüncü ve dördüncü yüzde 20’lik gelirler), farklı değerlerde kuponlar vermeli, böylece özel okulların talebi arttırılmalıdır.
- Kuponlar vasıtasıyla hizmet verecek okullara kayıt olan öğrencilerin en az % 10’unun düşük gelirli ailelerin çocuklarından ve en az % 10’unun yüksek gelirli ailelerin çocuklarından meydana gelmelidir.
- Öğrencilerin başarı düzeyine göre belirlenerek, okulların öğrenci seçmesinin önüne geçilmelidir. Böylece özel okullarda eğitim gören öğrencilerin sayısı yaklaşık % 7’ye kadar arttırılabilir.
- Devlet okullarında derslik başına düşen öğrenci sayısı ortalama bir kişi azaltılmalıdır. Bu azalışın bütçe üzerinde meydana getireceği avantaj ise yaklaşık 250 milyon TL civarında olabilir.

Kupon sistemi, üniversite çalışanları ve öğrenciler bakımından da verimliliği yükseltebilir. Öğrenciler sadece askerliği ertelemek ya da boşta kalmamak için kuponlarını boşa harcamak istemezler ve böylece kaynak israfı da oluşmayabilir. Ayrıca üniversitelerin eğitim kalitesi değerlendirilerek, mezunların iş bulma şartları belirlenebilir ve bu durum da kamuoyu ile paylaşılabilir. Böylece işverenler ve öğrenciler mevcut bilgiden yola çıkarak, yerinde doğru tercihler yapabilir (Özaktas, 2004:1). Kupon sisteminin birincil

hedefi öğrencilere okul seçme hakkı tanınmasıdır. Ayrıca üniversiteler arası rekabet hızlanır ve bunun sonucu olarak kaliteyi yükselir. Eğitim kuponu bulunan bir öğrenci, mevcut kuponunu ister kamu üniversitelerinde isterse özel üniversitelerde kullanabilir. Öyle ki özel üniversiteye gitmek isteyen öğrenci meydana gelecek farkı ödeyerek özel üniversiteye de rahatlıkla gidebilir (Taşar, 2011:1207).

Kupon sisteminin bazı avantajları da bulunmaktadır: (i) Bireylere istediği üniversiteye gitme şansı yaratır, (ii) Bireylerin geleceklerini planlamasında onlara yol gösterici olur, (iii) Okullar arası rekabetin oluşmasında ve devam ettirilmesinde önemli rol alır, (iv) Eğitimde fırsat ve imkan eşitliği meydana getirir, (Kesik, 2003:147) ve (v) Etkinlik ve verimlilik sağlamak amacıyla eğitime ayrılan kaynakların kamu hedeflerinin gerçekleştirilmesinde kullanılmasında aktif rol oynamaktadır (Taşar, 2011:1207).

İlgili model uygulandığında bazı dezavantaj da meydana gelebilir. Bu dezavantajlardan birincisi ilgili modelin mevcut sisteme göre karmaşık olabilmesi ve ek yüke neden olabilmesidir. İkincisi ise yönetim tarafından kayırmalar artabilir (Özakaş, 2004:11). Ayrıca diğer bir görüşe göre de kupon sistemi, eğitimin özelleştirilip, piyasa tercihlerine zemin hazırlayabilir. Doğrudan fiyatlandırma modeli ile karşılaştırıldığında kupon sistemi maliyeti öteleyerek, birey tarafından mevcut maliyetlerin algılanmasını azaltır ve paralı eğitime karşı bireysel ve toplumsal tepkilerin minimum seviyeye gelmesine zemin hazırlayabilir (Hatipoğlu, 1999:16).

4.2. Öğrenci Kredisi ya da Öğrenci Borçlanma Modeli

Literatürde önerilen yükseköğretim finansman modellerinin bir diğeri de öğrenci kredisi ya da öğrenci borçlanma modelidir. Bu model öğrencilerin öğrenim hayatları boyunca karşılaşacağı masrafları gerekli kuruluşlar aracılığıyla kredi olarak temin edip, mevcut borcun mezun olunduktan sonra ödenmesine dayanmaktadır. Öğrenci borçlanma modelinde amaç eğitim hizmetinden yararlanma maliyetine katlanmanın yükünün zamana yayılması ve mevcut dönemde eğitim hizmetlerini karşılayamayacak öğrencilere kredi desteği sağlanarak onların eğitim masraflarının karşılamalarına zemin hazırlamaktır.

İlgili sistemin uygulanması sonucu devlet öğrencilere piyasa faiz oranı altından borç vermekte ve maliyetlerin bir kısmını karşılayarak kamu kaynaklarından borç sağlanabilmektedir. Bu sisteme yapılan eleştiriler ise şunlardır: (i) Kişibaşı milli gelir seviyesi belli bir sınırın altında olan ülkelerde özellikle ödeme gücü düşük olan aileler aleyhine fırsat ve gelir eşitsizliği meydana getirebilmektedir. (ii) Özel bankalar, finansal kuruluşlar yeterli teminat elde etmeden kredi vermeye gönülsüz olabilirler ve bu bankalar kamu kredi finansmanında aktif rol oynayabilirler. (iii) Diğer bir eleştiri ise bu sistem, öğrencilerin düşük kazançlı ancak sosyal ve bilimsel açıdan faydası yüksek olan mesleklere sahip olmasının önüne bariyer koyabilir. Son olarak da (iv) Öğrenciler aldıkları kredileri öderken bazı zorlukları aşmak zorunda

kalabilir (Ergen, 2006:137-139).

Model kendi içinde 2’ ye ayrılmaktadır. Birinci model birçok akademisyen tarafından da üzerinde sıkça durulan gelire bağlı kredi modelidir. İkinci model ise geleneksel krediler modelidir Çalışmanın bu kısmında öncelikle gelire bağlı kredi modeli açıklanacak, daha sonra ise geleneksel kredilere değinilecektir. Ayrıca çalışmanın devamında ise özünde öğrenci borçlanma modelinin olduğu ve farklı akademisyenlerin kendi bakış açılarına geliştirdikleri birbirinden farklı modeller ele alınacaktır. Burada ele alınan yükseköğretim finansman modellerinin tamamı Türkiye için önerilmiş ve günümüzde de tartışılmaya da devam etmektedir.

4.2.1. Gelire Bağlı Kredi Modeli

Gelire bağlı kredi sistemi öğrencileri desteklemek amacıyla öğrencilerin harç ve gelir seviyelerinin göz önünde bulundurur ve belli bir miktar kredi verilmesine dayanır. Verilen krediler genellikle kamu ağırlıklıdır. Ancak bu kredilerin ticari bankalar tarafından da temin edilmesinin önünde engeller yoktur (Günay, 2011:1167). Gelire bağlı borçlanma modeli, mezuniyet sonrası öğrencinin elde edeceği gelire dayanır ve sistem daha çok devlet fonları, mezuniyet vergileri, borç alanların geri ödemeleri aracıyla finanse edilmektedir. Öğrencilerin mezuniyeti sonrası ortalama 2 yıl boyunca geri ödemesiz olarak geri ödeme şartları düzenlenmekte ve ilk 2 yıl sonrasında mezunlarının yıllık gelirlerinin bir yüzdesi olarak geri ödeme planları uygulanmaya başlanmaktadır (Ergen, 2006:142).

Gelire göre farklılaştırılmış kredi sisteminin dayanağı, yükseköğretimin özel faydasının ortaöğretimle kıyaslandığında daha yüksek olmasına dayanmaktadır (Gölpek, 2011:1224). Gelire dayalı kredi modeli, öğrencileri desteklemek amacıyla öğrencilerin harç veya gelir durumları göz önünde bulundurularak, öğrencilere verilen finansman imkanlarının bütününden ibarettir. Bu modelin en belirgin niteliği ise borcun geri ödenmesinde borçlunun gelecekteki gelir seviyesini (ödeme gücü) dikkate alarak, bir ödeme planının hazırlanmasıdır. Diğer bir ifadeyle öğrenci belli bir gelir seviyesine ulaştığı zaman geri ödemeye başlayacaktır. Böylece mezunlar belirli bir ödeme gücüne eriştiği zaman ancak borcu ödemeye başlayacağı için bireyin tüketim harcamalarının beklenen yaşam süresi boyunca değiştireceği ve düzgülendireceği vb. gibi oldukça ehemmiyetli pozitif dışsallık oluşabilmektedir (Türkmen, 2008:46).

Başarılı bir gelire bağlı borçlanma modelinin uygulanabilmesi için bazı koşullar mevcuttur. Buna göre öncelikle yapılacak borçlanmanın net ve güvenilir olmasıdır. Öğrencilerin borçlanma miktarı ile ilgili eksiksiz ve doğru kayıt tutulmalıdır. Borç bilgileri bilgisayar ortamında kayıt altına alınarak, özenle korunmalıdır. Son olarak da mezun öğrencilerin gerçek gelirlerinin belirlenmesinde etkin bir yol izlenmelidir (Chapman, 2006:1482).

Gelire bağlı borçlanma anlaşmasında borçlanma zamanı, gelecekte elde edilecek gelirin belli bir yüzdesi olarak belirlenen borç yükü ile maksimum ödeme miktar ve süre sınırı belli kurallara bağlanır ve gerçek ödeme miktarı ile ödeme süresi mezuniyet sonrası elde edecek gelire göre bilhale belirlenmektedir. Bununla birlikte gelecekte elde edilecek gelir miktarı hakkında bazı varsayımlarda bulunularak, yıllık ödemeler ile ödeme süresini ve borç alanlara verilecek fiili faiz oranını belirlenir ve mezunlar için uygun borç ödeme planı yapılmaktadır (Ergen, 2006:142). Gelire bağlı kredi sisteminin taşınması gereken bazı özellikler mevcuttur:(i) Belirlenecek faiz oranı enflasyon oranının altında olmalıdır. Ayrıca bu faiz oranı ticari faiz oranından birkaç puan düşük seyretmelidir. (ii) Geri ödeme süreleri mezunların yönlendirebilecekleri kadar uzun bir süreyi kapsamalıdır. (iii) Ödeme planı ilk zamanlarda sabit olmak koşuluyla başlamalı ve zaman içerisinde düşük miktarda devam edilmelidir. Ancak kazancın yükselmesine paralel olarak da arttırılmalıdır. (iv) Ödemeler, mezunların işsiz kaldıkları dönemlerde ya da yasal ekonomik güçlükler meydana geldiği zaman ileriki bir tarihe ötelenebilmelidir (Ergen, 2006:143).

Gelire bağlı kredi sisteminin önemli noktalarından bir tanesi öğrenci birim maliyetlerinin disiplinler arası farklılaştırılması ve böylece öğrencilerden beklenen katkı miktarlarının da bu oranlarda değiştirilmesidir. Başlangıçta uygulanacak farklılaştırma karmaşıklığa neden olabilir. Bu nedenle bahsedilen bu farklılaştırma ancak sistem tamamen anlaşıldıktan ve sağlam temellere oturtulduktan sonra yapılmalıdır (Türkmen, 2008:47).

Sistemin bir takım avantajları vardır. Öncelikle öğrenciler, borçlarını belli bir gelire sahip olduktan sonra ödeyecekleri için geri ödeme yükünü daha iyi yönetilebilir. Bu yönüyle ipotek tarzı kredilerden daha avantajlıdır. Ayrıca etkinlik bağlamında değerlendirildiğinde devletin karşılıksız burs sisteminden vazgeçmesi, kamu kaynakları daha etkin tahsis edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte devlete daha az ek maliyet de yüklenmektedir (Ergen, 2006:143-147).

İlgili modelin bazı dezavantajları da söz konusudur. Öncelikle karşıt görüşte olanlara göre diğer modellerle kıyaslandığında bu sistemin öğrenciye nihai maliyet açısından çok da fazla farklılıklar yüklenmediği savunulmaktadır (Ergen, 2006:142). Ekonomik ve sosyal alanda gelişmesini henüz tamamlamamış ülkelerde işsizlik oranının oldukça yüksek olması ve yeterince gelişmiş kredi piyasasının bulunmaması, ayrıca insanların borçlanmaya olumsuz bakması gibi nedenlerden dolayı öğrenciler kredi almaya pek de istekli olmayabilir. Bununla birlikte öğrenci harçlarının yükseltilmesinin yükseköğretim talebi üzerinde negatif etkiye sahip olması ve bu durumun da eşitsizliğe neden olacağı yaygın olan diğer bir görüştür (Günay, 2011:1167). Yoksul kesimin yükseköğretime erişiminde zorluklarla karşılaşacağı ve sadece bu sistemin uygulanmasının yükseköğretimde adalet ve eşitliğin sağlanmasında birçok sorunların meydana geleceği ileri sürülmektedir (Ergen, 2006:147).

Türkiye özeli ele alındığında sistemde oluşabilecek aksaklıkların çözülmesi amacıyla merkezi sınav sistemine devam edilmelidir. Çünkü merkezi sınav sistemi olmadan gelire bağlı kredi sisteminin uygulanması, öğrenciler açısından ahlaki riziko ve üniversiteler açısından da ters seçim gibi sorunlar meydana gelebilir. Sistemin sağlıklı devam ettirilebilmesi için sistem dahilinde öğrencileri takip etmek amacıyla öğrenci takip sistemi oluşturulmalı ve öğrenciler belli bir gelir düzeyine sahip olduktan sonra kredi ödemelerine geçilmelidir. Kredilerin ödenmemesi durumunda af vb. gibi uygulamalara tercih edilmemelidir (Akça, 2011:1217).

4.2.2. Geleneksel Krediler Modeli

Bu modelin diğer bir ismi de ipotek tarzı kredi modelidir. Sistemde geri ödemeler ticari bankaların verdikleri kredilere benzer olarak kredilerin yıllık bir yüzdesine isabet eden faiz oranı karşılığında ve eşit aylık taksitler halinde olmaktadır. Geri ödeme periyodları ise borçlu öğrenci ve ticari banka arasında belirlenmektedir. Ayrıca ödemeler, ilgili sözleşmede belirtilen faiz oranı çerçevesinde sabit taksitlerden oluşmaktadır (Ergen, 2006:141). İlgili modelin bazı sakıncaları da mevcuttur. Öncelikle öğrenciler açıdan yapılacak borçlanma risk ve belirsizlikler ile karşı karşıya kalmaktadır. Öğrenciler mezun olduktan sonraki ilk zamanlarda ağır bir ödeme yüküne mağruz kalmaktadırlar. Borç veren ya da devlet açısından da borçlanma birçok risk ve belirsizlikler ortaya çıkabilmektedir (Özekicioğlu, 2013:57-58).

4.3. Farklı Akademisyenler Tarafından Alternatif Önerilen Finansman Modelleri

Çalışmanın bu kısmında Türkiye’ de bazı akademisyenler tarafından önerilen finansman modelleri incelenerek, ilgili modellerin avantajları ve dezavantajları ele alınacaktır.

4.3.1. Mutluer (2008) Tarafından Önerilen Alternatif Finansman Modeli

Mutluer’in (2008) geliştirdiği model birkaç adımdan oluşmaktadır. Ona göre öncelikle yükseköğretim bütçeleri içinde yer alan yatırım ödeneklerine devam edilmelidir. Bununla birlikte bu modelin en önemli noktası cari ödeneklerin belirli kısmının aynen tahsisinin sürdürülmesi ve bu kısmın da öğrenci borçlanma modeliyle karşılanmasıdır. Modeli diğer önemli noktası ise, yükseköğretim kurumlarına geliştirme ödeneği verilerek, performansı yüksek olan yükseköğretim kurumlarının performans ödeneği ile desteklenmesidir. Ayrıca yükseköğretim kurumlarında maliyet muhasebesi sistemi kurulmalıdır. Geliri yetersiz olan öğrencilere de maddi destek sağlanmalıdır. Vakıf üniversiteleri açısından bakıldığında Mutluer (2008:21-21) şu hususlara önem vermektedir:

- Vakıf üniversitelerinin yatırım harcamaları ilgili üniversite tarafından karşılanmalıdır. Bu üniversitelerin verdikleri hizmetin kamuya yararlı kısmını karşılamak amacıyla öğrenci borçlanma modeli tercih edilmelidir.
- Rekabeti teşvik etmek için yüksek performans gösteren vakıf üniversiteleri desteklenmelidir.
- Vakıf üniversitelerin de okuyan eğitim ücretinin tamamını ödemeyecek durumda olan öğrenciler, devlet üniversitelerine okuyan öğrencilerin borçlanacağı miktar kadar borçlanmalıdır.

Modelin artıları ise aynı çalışmada şöyle belirlenmiştir: (i) Cari giderlere ek katkı sağlanabilir ve üniversitelerin kontenjanları arttırılabilir. (ii) Üniversitelerde araştırmalar ve eğitim kalitesi arttırılabilir. (iii) Hükümete yükseköğretim hizmetinin ifası için ek maddi kaynak elde edebilir.

4.3.2. Altunbaşak (2011) Tarafından Önerilen Alternatif Finansman Modeli

Altunbaşak' ın (2011) önerdiği bu alternatif finansman modeli ilk aşamada kupon modeline benzese de ileriki aşamalarda öğrenci borçlanma modelinin bir versiyonu olarak düşünülebilir. Bu model dört aşamadan meydana gelmektedir. Öncelikle ilk aşamada devlet bütçesinden ilgili üniversiteye ayrılan ödenek miktarı, öğrenci sayısına bölünerek üniversitenin yıllık okul ücreti belirlenir. Yıllık okul ücreti de devlet tarafından öğrencilere çek olarak verilir. Bu aşama kupon sistemine benzemektedir. İkinci aşamada paralı üniversite modeline geçiş söz konusudur. Buna göre ilgili üniversiteyi kazanan her öğrenciye sıfır reel faizle burs verilir ve çekler gönderilmeye devam edilir. Ancak bu aşamada çeklerin geri ödenme yükümlülüğü söz konusudur ve bu noktada model, öğrenci borçlanma modeline benzer hal almaktadır. Modelin üçüncü aşamasında üniversiteler arası rekabeti ve dolayısıyla kaliteyi arttırmak için üniversitelere ücretlerini belirleme hakkı verilerek, kaliteli okullara okul ücretlerini kendileri arttırabilme yetkisi tanınır. Bu durumda elde edilecek ek gelirler öğretim elemanlarına paylaştırılabilir. Son aşamada ise vakıf üniversiteleri modele dahil olmaktadır. Vakıf üniversiteleri ile ilgili bahsedilen kredi programında bazı farklılıkların yapılması öngörülmektedir.

- Vakıf üniversitelerin eğitim gören öğrencilere verilecek kredilerin reel faiz oranı devlet üniversitelerinde eğitim gören öğrencilere verilecek kredilerin reel faiz oranından birkaç puan fazla olmalıdır.
- Devlet üniversitelerinde başarılı öğrencilere sağlanan kredi indirimleri hakkı vakıf üniversitelerinde de başarı gösteren öğrencilere tanınmalıdır.
- Krediler ihtiyaç sahipleri haricindekilere verilmemelidir.

Devletin vakıf üniversitelerine yapmış oldukları ödenekler ise vakıf üniversitelerinin toplam harcamalarının ortalama % 5'ini karşılamaktadır

(Mutluer, 2008:18). Bu aşamada devlet tarafından vakıf üniversitelerine daha fazla kaynak aktarılmaktadır. Ancak son aşama devlete ek mali yük getirebilmektedir.

4.3.3. Aslan (2011) Tarafından Önerilen Alternatif Finansman Modeli

Aslan (2011) tarafından önerilen alternatif finansman modeli 4 aşamadan oluşmaktadır. Modelin ilk aşamasında hükümet öğrenci başına harcayacağı miktarını belirlerken belli standart ve maliyetler göz önünde tutmalıdır. İkinci adımda devlet üniversitelerinde uygulanan her program için ayrı ayrı öğrenim ücretleri belirlenmeli ve aileler bu ücretlerin tamamını, dörtte üçünü, yarısını, dörtte birini ödeyecekler ya da hiç ödemeyecekler olarak kendi arasında kategorize edilmelidir. Üçüncü adımda ise hükümet, her bir gelir grubundaki öğrenciler tarafından karşılanamayacak olan öğrenim ücret tutarını karşılamaktadır. Örneğin öğrenim ücretinin sadece dörtte birini ödeyecek öğrencilerin kalan dörtte üçlük öğrenim maliyeti devlet tarafından sübvansiyonlanmaktadır. Son aşamada ise devlet tarafından çeşitli gelir grupları için ayrılacak kaynakların nasıl kullanılacağı belirlenmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için de devlet ailelere öğrenci başına ayırdığı tutarları, onların tercih ettikleri bir devlet veya vakıf üniversitesinde kullanma hakkı tanımalıdır. Ayrıca devlet tarafından bu tutarlar kayıt olunan kuruma doğrudan devlet tarafından da aktarılabilir.

Bu modelin artılarından bir tanesi üniversiteler arasında rekabetin artırılıp, devlet ve özel üniversiteler arasında kaliteyi artırıcı bir yarışın başlamasına zemin hazırlanmasıdır. Böylece verimlilik artırılabilir. Ayrıca özellikle düşük geliri ailelere verilecek sübvansiyonlar ile bir anlamda negatif vergi uygulaması yapılabilir. Aslında bu model öğrenci borçlanma modeline tam manasıyla benzememektedir. Ancak yükseköğretim hizmeti alan öğrenci paylarının çeşitli gruplara ayrılarak ödenmesi suretiyle maliyet paylaşımı modelini teşvik ettiği için öğrenci borçlanma modeli başlığı altında açıklanmıştır.

4.3.4. Teker ve Teker (2011) Tarafından Önerilen Alternatif Finansman Modeli

Suat Teker ve Dilek Teker (2011) tarafından önerilen diğer finansman model önerisi birbirine benzeyen 4 farklı modeli içermektedir. Çalışmanın bu bölümünde dört farklı model ele alınmaktadır.

4.3.4.1. Devlet Yükseköğretim Kredilendirme Modeli

Bu model gereği öncelikle Yükseköğretim Finans Fonu kurulacaktır. Devlet ise her yıl bütçesinden ayırdığı miktarı bu fona aktaracaktır. Ayrıca devlet, tüm finans kuruluşlarının bu fondan ortak kullanımına imkan sağlayacaktır. Finans kuruluşları da bu fondan sabit bir faiz ödeyerek faydalanabilecektir. Sonra ise bu kuruluşlar ihtiyaç sahiplerine aracılık komisyonu karşılığında

kredi sağlayabilecektir. İhtiyaç sahiplerine verilecek kredinin ödenmeme riski ise fona aittir. Bu sebeple yükseköğretim finans fonu, kredi riskine karşı fonu sigorta yaptırabilecektir. Bu sistemde kredi kullanmak isteyen öğrenciler ise aracı finans kuruluşları vasıtasıyla fon kullanabileceklerdir (Teker ve Teker, 2011:1110).

4.3.4.2. Devlet Destekli Yükseköğretim Kredilendirme Modeli

Bu model birinci modele çok benzemekle beraber, birkaç noktada birinci modelden ayrılmaktadır. Model gereği yine bir yükseköğretim finans fonu oluşturulacak ve finansal kuruluşlar bu fondan faydalanabilecektir. Ayrıca ilk modelde olduğu gibi ilgili kuruluşlar, aracılık komisyonu ekleyerek öğrencilere kredi sunabilecektir. Buraya kadar bir fark yoktur. Ancak modelde kredi riskine karşı sorumlu olan devlet değil, finansal kuruluşlardır. Bu noktada finansal kuruluşlar kredilerin ödenmeme riskine karşı devlet destekli kurulacak bir sigorta şirketine sigorta yaptırabilirler. Bu modelde kredi sistemini başlangıçta fonlayan ve sonraki yıllarda azalan desteklerle fonlamaya devam eden devlettir (Teker ve Teker, 2012:305).

4.3.4.3. Menkulleştirme Destekli Yükseköğretim Kredilendirme Modeli

Üçüncü modelde yükseköğretim fonuna gerek yoktur. Finansal kuruluşlar, kendi imkanlarıyla elde ettiği fonları öğrencilere kredi olarak vereceklerdir. Tüm sorumluluk finansal kuruluşlar üzerindedir. Ancak aynı kuruluşlar yine devlet destekli bir sigorta şirketine sigorta yaptırabilirler. Bu modelde finansal kuruluşlar hem kredilendirme sürecine aracılık etmekte, hem de kredi risklerini üstlenmektedirler. Kuruluşlar, yükseköğretim kredi portföylerinde biriken kredileri ikinci piyasada likitide edebilme hakkına sahiptirler. Portföyler ise vadelerine ve risk seviyelerine göre 2 alt gruba ayrılmaktadır. Sonra bu alt grup portföyler, diğer finansal kuruluşlara satılarak, bu alt portföylere dayalı menkul kıymetler üretilerek bunlar küçük yatırımcılara satılabilir (menkulleştirme). Sonuçta ise finansal kuruluşlar kredi portföylerini tekrar nakde dönüştürerek, ihtiyaç sahiplerine kredi verilebilecektir (Teker ve Teker, 2011:1113).

4.3.4.4. Hibrid Model

Hibrid model ilk 3 modelin karşılaştırması sonucu oluşmaktadır. Modelde devlet ve finansal kuruluşlar yükseköğretim finansal fonunu beraberce finanse edeceklerdir. Mevcut havuzdan kredi vermek isteyen finansal kuruluşlar bütün kredi riskini kendileri üstlenecektir. İlgili kuruluşlar fondan kullanılan kredileri muhtemel risklere karşı devlet destekli bir sigorta şirketine sigorta ettirebilecektir. Ayrıca uzun vadede aşırı genişleyecek olan kredi portföylerinin likitide edebilmeleri ve bu portföyleri likitide sorunu yaşamaması durumunda devletin devreye girmesine imkan verilecektir. Böylece devlet riski azalabilir ve devlet kontrolü ile işleyen piyasa koşullarının sağladığı bir sistem kurulabilir. Böylece sistemin kendini finanse eden verimli bir yapıya dönüştürülmesine imkan verilebilir (Teker ve Teker, 2012:309).

Mevcut modellerin avantajları ve dezavantajları elbette birbirinden farklı olacaktır. İlk modelde kredi riskine devlet katlanırken, 2. ve 3. modelde finansal kuruluşlar katlanmaktadır. Son modelde ise hem devlet hem de finansal kuruluşlar ortaklaşa riski üstlenmektedir. Ancak finansal kuruluşlar öğrencilere kredi fonlaması yaparken 4 modelde de bir aracılık komisyonu elde ederler. Hatta son 3 modelde ayrıca faiz geliri de elde etmektedirler. Bununla birlikte 4 model dahilinde öğrenciler uzun, düşük faizli kredilere rahatça ulaşabilmekte, uygun zamanda ve uygun şekilde geri ödeyebilmektedir. Modellerin öğrenciler için sağladığı dezavantaj ise yoktur.

5. Önerilen Alternatif Modellerin Karşılaştırılması

Türkiye’de yükseköğretim finansmanına yönelik önerilen alternatif modellerin ele alındığı bu çalışmada, birbirinden farklı modeller incelenmiş, incelenen modellerin olumlu ve olumsuz yanları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türkiye özelinde düşünüldüğünde her modelin kendine has uygulanabilirliği vardır. Ancak çalışmanın amacına ulaşmak için bu kısımda modellerin birbirleriyle karşılaştırılmasına imkan verilmektedir.

Öncelikle çalışmada kupon yönetimi irdelenmiştir. Bu modele göre devlet öğrencilere belirleyeceği belli değerlerde çekler göndererek, onların öğretim maliyetlerini karşılamaktadır. Bu durum öğrenciler ve veliler için elbet avantajlıdır. Ancak bu model devlete ek maliyete neden olmakta ve günümüz Türkiye’inde 4.5 milyon civarında yükseköğretim öğrencisi olduğu düşünüldüğünde modelin uygulanmasının ne kadar başarılı olacağı sorusu akla gelmektedir. Ayrıca model uygulandığında bazı kayırmalar da ortaya çıkabilir. Fakat modelin en büyük avantajı üniversiteler arasında rekabeti sağlayarak, verimlilik artışına neden olmasıdır.

Literatürde önerilmiş diğer bir model ise gelire dayalı kredi sistemidir. Bu metod özellikle birçok akademisyen tarafından tavsiye edilmektedir. Adı geçen modelde öğrencilerin yükseköğrenim sırasında aldıkları kredileri belli bir gelir seviyesine ulaştıktan sonra ödemeye başlaması önemli bir husustur. Öyle ki bu sayede öğrenciler, geri ödeme planlarını daha iyi yönetebilirler. Ayrıca devlete daha az yükseköğretim maliyeti yüklenmekte ve kamu kaynaklarının daha etkin kullanımı söz konusu olmaktadır. Ancak gelişmekte olan ülkelerde finansal piyasaların yeterince gelişmemesi ya da işsizlik oranlarının yüksek olduğu ülkelerde bu modelin uygulanması zorlaşabilmektedir. Bununla birlikte borçlanmaya olumsuz bakılması da diğer bir dezavantaj olabilir. Yoksul kesim açısından düşünüldüğünde ise ekstra mali yük meydana gelmesi de bir sorun yaratabilir.

Çalışmada incelenen diğer bir finansman modeli ise Mutluer’ in 2008 yılında önerdiği modeldir. Bu model öğrenci borçlanma modelini kapsamında değerlendirilebilir. Modelin en büyük avantajı üniversiteler arasında rekabetin arttırılması ve performans bakımından üniversitelere ödenek aktarımının

sağlanmasıdır. Bu durum ise araştırma sayısını arttırarak, verimliliğin yükselmesine neden olabilir. Ayrıca yükseköğretim kuruluşları daha fazla cari gider ödeneği almak için kontejyan artırımını yoluna başvurabilir ve devlet için bir kaynak artışı sağlanabilir. Ancak öğrencilerin öğrenci borçlanma modeline ne kadar olumlu bakacağı sorusu da akla gelmektedir. Ayrıca modelde öğrenci borçlanmasının geri ödeme sisteminin nasıl olacağı, hangi faiz türünün uygulanacağı gibi açıklamalar yapılmamıştır. Gelire bağlı kredi modeli ile kıyaslandığında modelin bu kısmı zayıf kalmaktadır.

Çalışma kapsamında Altunbaşak'ın 2011 yılında önerdiği bir finansman modeli de incelenmiştir. Modelin ilk aşamasında devlet bütçesinden ilgili üniversiteye ayrılan ödenek miktarının mevcut öğrenci sayısına bölünerek, üniversitenin öğrenci başına yıllık okul ücreti hesaplamasının yapılması ve bu rakamın da öğrencilere çek olarak verilmesi önerilmektedir. Ancak devlet bütçesinden üniversitelere aktarılan ödenekler, ilgili üniversite kapsamında sadece öğrenciler için harcanmamakta, birçok ihtiyacın giderilmesi kapsamında kullanılmaktadır. Örneğin araştırma-geliştirme ya da kırtasiye ödemeleri amacıyla kullanılabilir ve bu örneklerin sayısı da elbet arttırılabilir. Bu aşama bir süre uygulandıktan sonra çekler geri ödemeli öğrencilere olarak verilmesi planlanmaktadır. Ancak bu sefer de öğrenciler geri ödeme modeline sıcak bakmayabilirler. Özellikle yükseköğretim hizmetini alanların orta ve düşük gelirli aile çocukları oldukları düşünüldüğünde bazı sıkıntılar meydana gelebilir. Modelin üçüncü aşamasında üniversitelerin kendi yıllık okul ücretlerini belirlemesi önerilmektedir. Ancak her üniversite gerçekten doğru değerde okul ücretini belirlemeyebilir. Ancak modelin avantajı üniversiteler ücretleri yüksek tutmak amacıyla kaliteyi düşürmek istemeyecektir.

Çalışma kapsamında ele alınan diğer bir model ise Aslan'ın 2011 yılında önerdiği yükseköğretim finansman modelidir. Aslan modelinde her bölüm için ayrı ayrı öğrenim ücretlerinin belirlenmesini tavsiye etmektedir. Ancak bu uygulama başlangıçta zorluklarla karşılaşabilir. Öyle ki herhangi bir bölümün Türkiye'deki farklı üniversitelerde benzer kalite ve verimlilik düzeyinde yürütüldüğü kesin değildir. Diğer bir ifadeyle Türkiye'de farklı üniversitelerin aynı bölümlerinde kayıtlı öğrencilerin bazıları sadece teorik düzeyde, ders kitaplarına bağlı kalınarak eğitimlerini tamamlarken, başka bir üniversitede yine ilgili bölümde eğitim alan öğrenciler ise teori düzeyinden öte uygulamalar dahilinde de eğitimlerini sürdürebilmektedirler. Bu durum da elbette bir ekstra masraftır. Konuyu bir örnekle daha açık olarak ifade etmek gerekirse; Sakarya Üniversitesi, maliye bölümü öğrencileri üniversite eğitimleri süresince sadece derslerde öğretilen teorik bilgiler ile eğitimlerini tamamlamamaktadır. Ayrıca bölüm tarafından her sene çok çeşitli kamu kuruluşlarına (Gelir İdaresi Başkanlığı, Sayıştay, Maliye Bakanlığı, Merkez Bankası, Borsa İstanbul vb.) geziler tertiplenmekte ya da maliye bölümü ile ilgili üst düzey yöneticilerin katılımı sağlanarak, üniversite kapsamında birçok konferans, kongre vb. etkinlikler düzenlenmektedir. Böylece öğrencilerin gelecekte yapacakları muhtemel meslekleri daha yakından tanımlarına ve

bölümlerinin güncel hayattaki işlevlerini öğrenmelerine imkan sağlanmaktadır. Bu durum da dolayısıyla üniversite için ek bir maliyettir. Ayrıca modelde düşük gelirli ve yüksek gelirli öğrenciler için öğrenim ücretlerinin farklılaştırılması söz konudur. Ancak yüksek gelirli öğrenciler ve velileri tarafında bu durum pek hoş karşılanmayabilir. Bu modelin en büyük avantajı ise rekabeti arttırarak, kaliteyi arttırması ve düşük gelirli ailelere bir anlamda negatif vergi uygulanmasıdır.

Çalışma kapsamında incelenen diğer bir model ise, Suat Teker ve Dilek Teker tarafından 2011 yılında önerilen ve aslında 4 farklı modeli barındıran modeller grubudur. Bu 4 modelin birbirinden farklı avantajları ve dezavantajları vardır. Önce devlet açısından bakıldığında ilk modelde devlet kredi riskini taşımasına rağmen, 2., 3. ve 4. modellerde devlet kredi riskini taşımamaktadır. Finansal kuruluşlar ise 2., 3. ve 4. modellerde kredi riskini üstlenmektedir. Ayrıca finansal kuruluşlar her modelde aracılık komisyonu kazanmakla beraber 2., 3. ve 4. modellerde faiz geliri de elde etmektedirler. Öğrenciler açısından bakıldığında her modelde öğrenciler uzun vadeli, düşük faizli, uygun geri ödeme koşullarına göre krediye sahip olabilirler. Ancak diğer öğrenci borçlanma modellerinde olduğu gibi öğrenciler yükseköğretim hizmetinin kredi olarak maliyete katılmak istememesi, yükseköğretim talebini azaltıcı bir unsur olabilir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Yükseköğretim finansmanının ele alındığı bu çalışmada öncelikle yükseköğretim hizmetinin teorisi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın devamında ise Türkiye için önerilen alternatif finansman modelleri açıklanmaya çalışılmıştır. Son olarak da belirtilen modellerin karşılaştırılmasına imkan sağlanmıştır. Öncelikle çalışma bütün olarak düşünüldüğünde akla gelen sorulardan bir tanesi hangi modelin Türkiye şartlarında uygulanabilir olduğudur. Bu soruya cevap verebilmek için yükseköğretimi oluşturan bütün unsurların bir arada değerlendirilmesi, ülkenin ekonomik ve sosyal durumunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Yani çalışma kapsamında incelenen herhangi bir model için tam anlamıyla Türk yükseköğretim finansman sistemine uygundur denilemez. Çünkü her modelin kendine has olumlu-olumsuz tarafları bulunmaktadır. Ancak ele alınan modeller Türk yükseköğretim finansman sistemi kapsamında tavsiye edildiği için elbette hepsinin uygulanabilir tarafları da mevcuttur.

Bu çalışmada ele alınan bazı modellerin Türkiye özelinde tatbik edilmesinin daha kolay ve etkili olabileceği de unutulmamalıdır. Özellikle liberalleşme yolunda hızla yol alan Türkiye için gelire dayalı kredi sistemi temelli model uygulanabilir. Ancak bu noktada vatandaşların gelir durumu da dikkate alınmalıdır. Ayrıca farklı modeller bir arada da uygulanabilir. Örneğin düşük gelirli ve yüksek gelirli aileler olarak 2 grup ayrımı yapılabilir. Düşük gelirli

ailelerin çocukları için kupon modeli uygulanarak onlara devlet desteği sağlanabilir. Yüksek gelirli ailelerin çocuklarına da gelire dayalı kredi modelinin uygulanarak devlete daha az maliyet yüklenebilir. Tabii bu ayırımın adalet ilkesine ters düşeceği de unutulmamalıdır.

Sonuç olarak Türkiye şartları dikkate alındığında hangi modelin uygulanması gerektiği üzerinde gerekli analizlerin yapılması ve özellikle öğrenciler ile velilerin de görüşleri alınarak yeni bir modelin belirlenmesi gerekmektedir. Devlete en az maliyet yükleyecek, eğitim kalitesinden ödün vermeyecek, öğrenciler ile ailelerin de maddi durumlarının göz önünde bulunduran ve çağın gerekliliklerine uygun, yeni bir yükseköğretim finansman modelinin geliştirilmesi Türkiye'nin geleceği için oldukça önemli bir husustur.

KAYNAKÇA

- ALTUNBAŞAK, Yücel (2011), “Yükseköğretim Finansmanına İlişkin Bir Model Önerisi”, Uluslararası Yükseköğretim Kongresi:Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011), 27-29 Mayıs, Cilt:1, ss:198-201.
- AKÇA, Haşim (2011), “Yükseköğretim Finansmanı ve Türkiye İçin Yükseköğretim Finansman Model Önerisi”, Uluslararası Yükseköğretim Kongresi:Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011), 27-29 Mayıs, Cilt:2, Bölüm:X , ss:1210-1218.
- AKKOYUNLU F. Pınar (2005), Eğitim ve Ekonomisi, Filiz Kitapevi, İstanbul.
- AKTAN, C.Can (2007), “Yükseköğretimde Değişim: Global Trendler ve Yeni Paradigmalar”, Değişim Çağında Yükseköğretim, Yaşar Üniversitesi, Yayını, ss:1-43, İzmir.
- ASLAN, M. Hanifi (2011), “Türkiye’de Yükseköğretimin Finansmanında Yol Ayrımı: Etkin, Adil ve Cesur Adımlar”, Uluslararası Yükseköğretim Kongresi:Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011), 27-29 Mayıs, Cilt:2, Bölüm:X , ss:1170-1182.
- BAL, Oğuz (2011), “Beşeri Sermaye ve Ekonomik Gelişme”, http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/oguz.bal/bildiri/oguz.bal21.09.2011_19.09.22bildiri.pdf, 29.10.2013.
- CHARPMAN, Bruce (2006), “Income Contingent Loans for Higher Education: International Reform”, Handbook on the Economics of Education, ed. Eric Hanushek and Finis Welch, North Holland, pp:1453-1503.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) (2013), Onuncu Kalkınma Planı, http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/view/15089/Onuncu_Kalk%C4%B1nma_Plan%C4%B1.pdf, 29.10.2013.
- DURAN, Mahmut (1987), “Yükseköğretim Harcamalarının Finansmanı ve Etkinliği”, 3. Ulusal Maliye Sempozyumu, <http://www.maliyesempozyumu.sakarya.edu.tr/tr/ig/134/17017/3-maliye-egitimi-sempozyumu>, Nisan, Gebze-İstanbul.
- ERDEM, Ali Rıza (2002), “Dünyadaki Yükseköğretimin Değişimi”, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Ali%20R%C4%B1za%20ERDEM/ERDEM,%20Ali%20R%C4%B1za.pdf, 29.10.2013.
- ERGEN, Zuhul (2006), “Yükseköğretim Karma Malının Niteliği ve Finansmanı Üzerine”, Sosyo-Ekonomi Dergisi, Sayı:3, ss:133-149, <http://www.sosyoekonomi.hacettepe.edu.tr/060101.pdf>, 29.10.2013.

- FRIEDMAN, Milton and FRIEDMAN, D. Rose (1962), *Capitalism and Freedom*, University of Chicago Press, Chicago.
- GÖLPEK, Filiz (2011), “Yükseköğretim Finansmanında Ertelemiş Maliyete Katılma Modeli: Öğrenci Kredileri”, *Yükseköğretim Kongresi:Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011)*, 27-29 Mayıs, Cilt:2, Bölüm:X , ss:1219-1226.
- GÜNAY, Aslı (2011), “[Türkiye’de Yükseköğretimin Finansmanı: Kriterler, Zorluklar ve Alternatif Stratejiler](#)”, *Yükseköğretim Kongresi:Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011)*, 27-29 Mayıs, Cilt:2, Bölüm:X , ss:1156-1162, İstanbul.
- HATİPOĞLU, Hülya (2000), *Yükseköğretimde Özelleştirme Eğilimi:Temel Sorunlar, Yaklaşımlar ve Perspektifler*, Ekonomi Forumu, <http://www.festuerkei.org/media/pdf/Ekonomi%20Forumu/2000/Yuksek%20Ogretimde%20Ozellestirme%20Egilimi%20%20Temel%20Sorunlar.%20Yaklasimlar%20ve%20Perspektifler%202000.pdf>, 29.10.2013.
- JOHNSTONE, D. Bruce (2005),”Cost-Sharing and The Cost-Effectiveness of Grants and Loan Subsidies to Higher Education”, *Higher Education in the World 2006: The Financing of Universities*. Palgrave Macmillan, pp.84-101.
- JOHNSTONE, D. Bruce and MARCUCCI, N. Pamela (2007), “Worldwide trends in Higher Education Finance:Cost-Sharing, Student Loans and Support of Academic Research”, . Prepared as part of UNESCO’s Higher Education Commissioned Paper Series. Paris, France:UNESCO,http://gse.buffalo.edu/org/IntHigherEdFinance/project_publications.htmlhttp://portal.unesco.org/education/en/files/53752/11842449745Johnstone.pdf/Johnstone.pdf, 29.10.2013.
- KARATAŞ, Süleyman (2006), *Türkiye’ de Yükseköğretim Finansman Politikaları ve Kurum Başarısına Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- KARATAŞ, Süleyman (2009), “Avrupa Birliği Ülkelerinde Yükseköğretim Finansman Politikalarına Genel Bir Bakış”, *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, Sayı:1, Mart.
- KESİK, Ahmet (2003), “Yükseköğretimde Yeni Bir Finansman Modeli Önerisi:Bütünsel Model”, TC Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayınları, Yayın No:2003/362, Ankara.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı), <http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/>, 29.10.2013.
- MUTLUER, Kamil (2008), *Türkiye’de Yükseköğretimin Başlıca Sorunları ve Sorunlara Çözüm Önerileri*, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:2008/380, Ankara.

- ORUÇ, K. Oğuzhan, ÇEKİN, Ertan, A.Erten TENDERİS ve H. İbrahim ÖZMEN (2011), “Yükseköğretimde Kaynak Dağılımı Üzerine Bir Değerlendirme: Türkiye’deki Devlet Üniversitelerinin Cari Hizmet Ödenekleri”, *Vizyoner Dergisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Cilt:3, sayı:4, ss:19-34, Isparta.
- ÖZAKTAŞ, M. Haldun (2004), “İkibinli Yıllarda Türkiye’de Yükseköğretim Sistemi Üzerine Düşünceler”, *Bilim, Eğitim ve Düşüncesi Dergisi*, Cilt:4, Sayı:4, Aralık, <http://erg.sabanciuniv.edu/node/1103>, 29.10.2013.
- ÖZDEM, Güven ve SARI, Enver (2007), “Yükseköğretimde Yeni Bakış Açılımları Birlikte Yeni Kurulan Üniversitelerden Beklenen İşlevler (Giresun Üniversitesi Örneği)”, XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 5-7 Eylül 2007, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Tokat.
- ÖZEKİCİOĞLU, Seda (2013), *Yükseköğretimin Finansmanında Güncel Yaklaşımlar: Borçlanma İle Finansman*, Derin Yayınları, İstanbul.
- ÖSYM (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi) (2013), 2012-2013 Yükseköğretim İstatistikleri Kitabı, <http://www.osym.gov.tr/belge/1-19213/2012-2013-ogretim-yili-yuksekogretim-istatistikleri.html>, 02.12.2013.
- SAM, Mona (2011), “How Should Developing Countries Finance Higher Education?”, http://www.academia.edu/1228730/Financing_Higher_Education_in_Developing_Countries, 29.10.2013.
- SARUÇ, N. Tolga (2011), “Yarı Kamusal Mal Olarak Yükseköğretimin Finansmanı ve Finansman Modellerinin Algılanan Adalet Düzeyi: Sakarya Üniversitesi Paydaş Görüşleri, Uluslararası Yükseköğretim Kongresi:Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011), 27-29 Mayıs, Cilt:2, Bölüm:X , ss:1191-1200, İstanbul.
- ŞİŞMAN, Mehmet (2012), “Eğitim Sistemlerinin Gelişimi ve Oluşumu”, <http://okul.selyam.net/docs/index-15516.html>, 29.10.2013.
- SÖYLER, İlhami (2009), “Yükseköğretimin Finansmanı: Yeni Beklentiler Ve Hedefler Işığında Normatif Bir Yaklaşım”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı:72, ss:3-25, Ankara.
- SÖYLER, İlhan ve KARATAŞ, Süleyman (2011), “Türkiye’de Özel Yükseköğretim Kurumlarının Kuruluşu ve Finansmanı”, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi:Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011), 27-29 Mayıs, Cilt 2, Bölüm:X, ss:1148-1158, İstanbul.*
- TAŞAR, H.Hüseyin (2011), “Yükseköğretim Kurumlarına Ayrılan Finansmanın, Talep Kanalından (Demand-Side) Kullanımı: Dünyadaki Uygulamalar ve Türkiye Projeksiyonu, *Uluslararası*

- Yükseköğretim Kongresi:Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011), 27-29 Mayıs, Cilt:2, Bölüm:X, ss:1201-1209, İstanbul.
- TEKER, Suat ve TEKER, Dilek (2011), “Gelişmiş Ülkeler Yükseköğretim Finansman Modelleri ve Türkiye İçin Model Önerileri”, Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011), 27-29 Mayıs, Cilt:2, Bölüm: X, ss: 1109-1119, İstanbul.
- TEKER, Suat ve TEKER, Dilek (2012), “Yükseköğretim Finansmanı: Türkiye İçin Model Önerileri”, Doğu Üniversitesi Dergisi, Cilt:13, Sayı:2, ss:3012-314, İstanbul.
- TUZCU, Gökhan (2004), “Eğitimin Finansman Gereklere ve Boyutları”, Millî Eğitim Dergisi, Sayı:163, Ankara.
- TÜRKMEN, Fatih (2009), Yükseköğretim İçin Bir Finansman Model Önerisi, DPT Uzmanlık Tezi, Yayın No DPT:2787, Ankara.
- YATMAZ, Alper (2012), “Türkiye İçin Kupon Sistemi Önerisi ve Tartışılması”,http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/T%C3%BCrkiye%20i%C3%A7in%20Kupon%20Sistemi%20%C3%96nerisi%20ve%20Tart%C4%B1C5%9FC4%B1lmas%C4%B1_Bilgi_Notu.pdf, 29.10.2013.
- YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) (2007), Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi,http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/yok_strateji_kitabi/27077070-cb13-4870-aba1-6742db37696b, 29.10.2013.
- YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) (2005), Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu, Kasım. Ankara.
- YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) (2013), Öğretim Elemanlarının Dağılımı,<http://www.yok.gov.tr/web/guest/ogretim-elemanlari-dagilimi>, 02.12.2013.
- 5018 Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (2003), *T.C. Resmi Gazete*, 25326, 24.12.2003.